

Voltijds werkende nieuwe moeders: vooral laag en middelbaar opgeleide vrouwen worden beïnvloed door hun (schoon)moeder ¹⁾

Annick Lut, Ruben van Gaalen, Jan Latten

Steeds meer vrouwen blijven doorwerken na de geboorte van hun eerste kind. De meesten doen dat in deeltijd. Een klein aandeel nieuwe moeders blijft echter voltijds werken. Welke onderliggende factoren maken dat deze moeders tegen het gangbare patroon in een volledige baan combineren met het moederschap?

In dit artikel wordt de invloed van de eigen moeder en de schoonmoeder op het voltijds werken van de nieuwe moeder belicht. In hoeverre is er een samenhang tussen de actuele arbeidsmarktsituatie van de moeder en die van haar dochter die net zelf moeder is geworden? En hoe zit het met de rol van de schoonmoeder? Maakt het uit voor het al dan niet voltijds werken van de nieuwe moeder wanneer haar schoonmoeder een voltijd baan heeft?

1. Inleiding

De arbeidsdeelname van Nederlandse vrouwen is internationaal gezien hoog. Moederschap is nog maar voor weinig jonge vrouwen aanleiding om te stoppen met betaald werk, maar zelden hebben zij een voltijd baan. Dat typeert de Nederlandse arbeidsmarkt: nergens in de Europese Unie wordt zo veel in deeltijd gewerkt. In 2008 had bijna de helft van alle werknemers een deeltijd baan (CBS, 2010). Dat dempt uiteraard de totale inzet van arbeid die mogelijk zou zijn. En dat is een ongunstig perspectief voor een samenleving waarvan de potentiële beroepsbevolking komende jaren fors zal afnemen. Volgens de CBS bevolkingsprognoses van 2008 zal het aantal 20 tot 65-jarigen afnemen van 10,1 miljoen in 2010 tot 9,2 in 2040. Het aantal 65-plussers zal toenemen van 2,5 miljoen naar 4,5 miljoen. Geen wonder dat beleidsmakers sterk inzetten op verhoging van arbeidsparticipatie, onder andere van vrouwen, zowel in personen als in uren. Tegelijkertijd wil de overheid echter ook het aantal kinderen op peil houden.

In dit artikel is het arbeidsmarktgedrag van moeders die recent hun eerste kind gekregen hebben onderzocht. Daarbij is niet alleen gekeken naar de arbeidsdeelname van deze nieuwe moeders, maar vooral ook of ze voltijds werken. Aannemelijk is dat er een samenhang bestaat tussen de mate van arbeidsparticipatie van de nieuwe moeders en de actuele mate van participatie van hun eigen moeders. Immers, doorgaans vervult de eigen moeder een voorbeeldfunctie of deelt bepaalde persoonskenmerken en opvattingen met haar dochter, zodat deze een zelfde arbeidsmarktgedrag zou kunnen vertonen. Maar ook het al dan niet (voltijds) werken van de schoonmoeder zou – eventueel (mede) via de partner – een rol kunnen spelen. De onderzoeksvraag luidt daarom: *werken nieuwe moeders vaker (voltijds) als hun (schoon)moeder ook (voltijds) werkt?*

2. Intergenerationele overdracht

Het begrip intergenerationale overdracht heeft betrekking op iets wat er tussen generaties van ouders op kinderen, binnen een familie wordt overgedragen, zoals bepaalde gevoelens, gedragingen of opvattingen (Liefbroer, 2005). Zo blijkt bijvoorbeeld een forse mate van overdracht van de leeftijd waarop het eerste kind wordt geboren (Steenhof en Liefbroer, 2008), is er sprake van overdracht van kindertal (Liefbroer, 2005) en is bekend dat het opleidingsniveau en de beroepsstatus van moeder op dochter kan worden doorgegeven (Korupp, 2000; Sanders 1997). Er zijn drie mechanismen van overdracht van opvattingen, gedrag en/of gevoel tussen ouders en kinderen, en moeders en dochters in het bijzonder, te onderscheiden (Van Putten, Dykstra en Schippers, 2007; Liefbroer en Dykstra, 2007): Genetische overdracht, socialisatie en sociale reproductie.

Genetische overdracht

Allereerst kan intergenerationale overdracht van bepaalde kenmerken en gedragingen 'biologisch' plaatsvinden: ouders geven immers hun genetisch materiaal door aan hun kinderen.

Socialisatie

Het gezin is de cruciale context voor het socialisatieproces. Beide ouders hebben invloed op het socialisatieproces van de kinderen. Vaak gaat het om de ouder van hetzelfde geslacht, met wie een kind zich het meest identificeert (Wilterdink en Van Heerikhuizen, 2003). Naarmate kinderen ouder worden, neemt de invloed van de ouders af (Bucx, 2009). Wel is het zo dat vooral meisjes zich vaker en langer met hun moeder blijven identificeren (Smith en Self, 1980). Naarmate moeders meer uren buitenshuis werkten toen hun dochter nog klein was, besteden de dochters als volwassenen minder tijd aan huishoudelijk werk (Cunningham, 2001). De uitkomsten van recent onderzoek gaven verder aan dat het vroegere werkgedrag van de moeder minder van invloed is op de kans dat de dochter een baan heeft, maar vooral op het aantal uren dat zij betaald werkzaam is (Van Putten et al. 2007). Cloin (2010) vond wel een samenhang tussen het werken van moeders (toen) en dochters (nu), maar slechts voor laag en middelbaar opgeleide vrouwen. Het idee is dat hoogopgeleide vrouwen zelf over het benodigde sociaal-cultureel kapitaal beschikken via hun educatie, terwijl laag en middelbaar opgeleide vrouwen (qua opleiding en ook vaak geografisch) dichter bij hun eigen moeder staan.

Sociale reproductie

De term sociale reproductie verwijst naar de overdracht van ouderlijke hulpbronnen. Kinderen krijgen 'van huis uit'

sociale, economische en culturele hulpbronnen mee. Ze kunnen bijvoorbeeld worden geholpen bij het huiswerk of financieel worden bijgestaan (Liefbroer en Dykstra, 2007; Brinkgreve en Van Stolk, 1997). Zo blijkt de opleiding- en beroepsstatus van moeders een effect te hebben op de opleidingsprestatie van met name dochters (Korupp, 2000). Bovendien blijkt gedurende de carrière van de dochter de invloed van de vader af te nemen, terwijl de invloed van de moeder blijft. Verder kwam naar voren dat de kans dat de dochter na het krijgen van het eerste kind op de arbeidsmarkt blijft participeren hoger is, naarmate haar moeder een hoger opleidingsniveau heeft behaald (Sanders, 1997).

Overdracht van moeder én schoonmoeder?

De invloed van de *actuele* arbeidsparticipatie van de moeder op de arbeidsparticipatie van haar dochter die net zelf moeder is geworden, is nog niet eerder onderzocht. Dat er sprake is van een dergelijke invloed ligt echter voor de hand. Dat geldt veel minder voor de relatie tussen het arbeidsmarktgedrag van de schoonmoeder en haar schoondochter. Toch is het niet uit te sluiten dat de schoonmoeder, indirect via het socialisatieproces van haar zoon (de partner van de nieuwe moeder), en mogelijk direct via hulpbronnen, opvattingen en gedrag, een stimulerende of remmende invloed heeft op de arbeidsparticipatie van de nieuwe moeder.

3. Onderzoeksgroep ‘nieuwe moeders’

Om het samenhangen tussen het arbeidsmarktgedrag van de nieuwe moeders en dat van eigen moeder en hun schoonmoeders te onderzoeken, is gebruik gemaakt van het Sociaal Statistische Bestand (SSB) van het CBS (zie Technische toelichting).

De totale omvang van de geselecteerde onderzoekspopulatie bestond in eerste instantie uit bijna 49 duizend nieuwe moeders. Het ging om vrouwen die in 2003 hun eerste kind kregen, in de periode 2002 tot en met 2004 één en dezelfde partner hadden en van wie in dezelfde periode de (schoon)moeder leefde en in Nederland verbleef. We richten ons op stabiele partnerrelaties (de meerderheid), omdat op deze manier de taakverdeling een gezamenlijke beslissing is. Verder is het alleen zo mogelijk te spreken van samenhang met de moeder en één schoonmoeder.

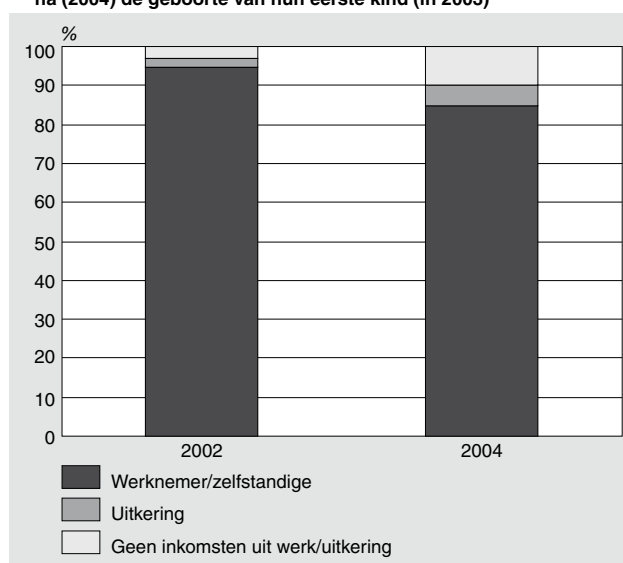
In tweede instantie is de onderzoeksgroep verder toegepitst op autochtone vrouwen met een autochtone partner. Dit omdat gegevens over allochtone moeders en schoonmoeders nogal eens ontbreken. Om de samenhang met (schoon)moeders te kunnen onderzoeken, moeten zij in principe actief op de arbeidsmarkt *kunnen* zijn. Daarom zijn de nieuwe moeders van wie moeders en schoonmoeders ouder dan 65 waren uit het bestand verwijderd. Na deze selecties bleef een bestand met ruim 28 duizend nieuwe moeders over waarop de analyses zijn uitgevoerd.

4. Arbeidsmarktgedrag van vrouwen voor en na de geboorte van hun eerste kind

Verandering in arbeidsdeelname

Ruim 95 procent van de onderzochte vrouwen werkte voor de geboorte van hun eerste kind. Tussen 2002 en 2004 is het percentage werkenden onder hen gedaald tot 85 procent. Het aandeel met een uitkering verdubbelde van 2,5 procent in 2002 naar ruim 5 procent in 2004. In 2002 had 3 procent van de vrouwen die in 2003 hun eerste kind kregen geen inkomsten, een jaar later is dit aandeel opgelopen tot 10 procent.

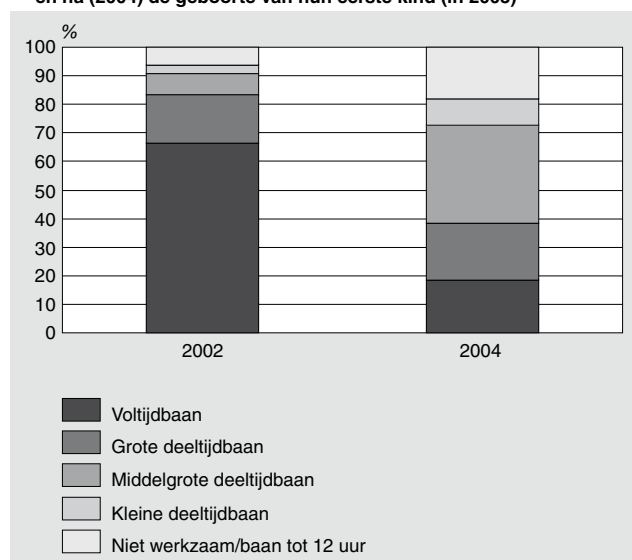
1. Sociaaleconomische categorie van nieuwe moeders voor (2002) en na (2004) de geboorte van hun eerste kind (in 2003)

Verandering in wekelijkse arbeidsduur

In 2002, het jaar voor de geboorte van hun eerste kind, had twee derde van de nieuwe moeders nog een voltijd baan. Twee jaar later is dit aandeel flink afgenomen. Nog geen twee op de tien nieuwe moeders werkten in het jaar na de geboorte van hun kind voltijds. Deels heeft dit te maken met opgenomen ouderschapsverlof. Het aandeel vrouwen ‘zonder baan of een baan tot twaalf uur in de week’ en ‘een middelgrote deeltijd baan’ steeg het meest na de komst van het eerste kind. Had in 2002 ruim 6 procent van de vrouwen die in 2003 moeder werden, geen baan of een baan tot twaalf uur, in 2004 – een jaar na de geboorte – lag dit percentage op 18 procent. Maar de grootste toename is zichtbaar in het aandeel vrouwen met een middelgrote deeltijd baan. Dit aandeel steeg van bijna 8 procent in 2002 naar 34 procent in 2004. De toename van deze baanomvang duidt op het bekende anderhalf-verdienersmodel, dat favoriet is onder gezinnen met jonge kinderen, waarbij de man een voltijd baan heeft en de vrouw in deeltijd werkt in een halve baan (Beckers, Hermans en Portegijs, 2009).

2. Wekelijkse arbeidsduur van nieuwe moeders voor (2002) en na (2004) de geboorte van hun eerste kind (in 2003)

Bovenstaande ontwikkelingen van arbeidsdeelname en baanomvang van de onderzochte nieuwe moeders, beves-

tigen het beeld dat de meerderheid van de vrouwen een jaar na de geboorte van het eerste kind weliswaar nog steeds betaald werk verricht, maar dat het overgrote deel de arbeidsuren heeft ingeperkt tot een (kleinere) deeltijdbaan. De uitkomsten komen overeen met eerdere bevindingen van Cloin en Souren (2009) en Mol (2008).

5. De invloed van de (schoon)moeder op de wekelijkse arbeidsduur

Invloed van de wekelijkse arbeidsduur van de (schoon)moeder

Van de moeders heeft gemiddeld 19 procent na de geboorte van het eerste kind een voltijdbaan. Wanneer de eigen moeder of schoonmoeder voltijds werkt is dat aandeel iets hoger, namelijk respectievelijk 22 en 21 procent. Omgekeerd hebben nieuwe moeders ook iets vaker dan gemiddeld een kleine deeltijdbaan wanneer hun eigen moeder weinig of niet werkt. De relatie tussen de nieuwe moeder en de schoonmoeder is op dit punt meer diffuus.

Staat 1
Wekelijkse arbeidsduur van nieuwe moeders naar de wekelijkse arbeidsduur van hun eigen moeder en schoonmoeder, 2004

	Totaal	Wekelijkse arbeidsduur nieuwe moeder					
		Geen baan/ baan tot 12 uur	Kleine deeltijd- baan	Middelgrote deeltijdbaan	Grote deeltijd- baan	Voltijdbaan	
		%					
Totaal	28 266	100	18	9	34	20	19
<i>Wekelijks arbeidsduur eigen moeder</i>							
Geen baan/baan tot 12 uur	17 469	100	19	10	34	20	18
Kleine deeltijdbaan	1 846	100	16	12	36	21	16
Middelgrote deeltijdbaan	3 141	100	16	10	36	22	17
Grote deeltijdbaan	1 794	100	16	9	36	21	18
Voltijdbaan	4 016	100	8	8	33	20	22
<i>Wekelijks arbeidsduur schoonmoeder</i>							
Geen baan, baan tot 12 uur	19 069	100	18	9	34	20	18
Kleine deeltijdbaan	1 639	100	19	10	34	20	17
Middelgrote deeltijdbaan	2 523	100	16	9	35	22	18
Grote deeltijdbaan	1 446	100	15	9	38	21	18
Voltijdbaan	3 589	100	18	10	33	19	21

Staat 2
Wekelijkse arbeidsduur van nieuwe moeders naar inkomsten uit werk of uitkering van hun eigen moeder en schoonmoeder, 2004

	Totaal	Wekelijkse arbeidsduur nieuwe moeder					
		Geen baan/ baan tot 12 uur	Kleine deeltijdbaan	Middelgrote deeltijdbaan	Grote deeltijdbaan	Voltijdbaan	
		%					
Totaal	28 266	100	18	9	34	20	19
<i>Inkomsten eigen moeder</i>							
0–1 000 euro	17 960	100	19	10	35	19	17
1 001–2 000 euro	6 858	100	18	9	34	20	19
2 001–3 000 euro	2 390	100	16	7	32	23	22
3 001 euro en meer	1 058	100	14	6	30	22	26
<i>Inkomsten schoonmoeder</i>							
0–1 000 euro	18 571	100	19	10	34	19	18
1 001–2 000 euro	6 524	100	17	9	34	21	19
2 001–3 000	2 137	100	16	8	34	22	21
3 001 euro en meer	1 034	100	15	7	31	23	24

Invloed van de hoogte van de inkomsten van de (schoon)moeder

Wanneer wordt gekeken naar de samenhang tussen de inkomsten van de eigen moeder en de schoonmoeder en de baanomvang van de nieuwe moeder, blijkt dat nieuwe moeders vaker een voltijd baan hebben, naarmate de inkomsten van de eigen moeder (29 procent) en schoonmoeder (24 procent) hoger zijn. Kijken we naar de nieuwe moeders die weinig of niet werken, dan zien we dat zij ook vaker dan gemiddeld een weinig verdienende (schoon)moeder hebben. Op basis van de beschrijvende analyses kunnen we zeggen dat met name het voltijds werken én het hebben van hoge inkomsten van zowel de eigen moeder als de schoonmoeder samenhangen met het voltijds werken van de nieuwe moeder.

6. Multivariate analyse: samenhang arbeidsmarktgedrag nieuwe moeder en (schoon)moeder

Om dieper inzicht te krijgen in de relatie tussen het arbeidsmarktgedrag van (schoon)moeder en dat van de nieuwe moeder is een multivariate analyse toegepast. Hiermee worden de invloeden van baankenmerken van de moeder en schoonmoeder op de arbeidsdeelname en de baanomvang van de nieuwe moeder geanalyseerd, rekening houdend met alle controlevariabelen (zie Technische toelichting).

Met een logistische regressie wordt de kans²⁾ geschat dat de nieuwe moeder (voltijds) werkt. Voor de kans op werk en voltijds werk zijn steeds twee modellen geschat: Model 1 is het nulmodel, met alleen de arbeidsdeelname, het hebben van een voltijd baan en de inkomsten van de (schoon)moeders als onafhankelijke variabele. Model 2 is het complete model, waar alle overige achtergrondkenmerken in zijn opgenomen. Als er samenhang bestaat tussen de arbeidsparticipatie van nieuwe moeders en hun (schoon)moeders moet deze blijven bestaan na opname van de overige kenmerken (zie tabellen 1 en 2 voor de resultaten). Verder zijn er nog aparte logistische regressieanalyses uitgevoerd waarmee de relatie tussen de arbeidsmarktpositie en de inkomsten van de (schoon)moeders en het hebben van een voltijd baan voor nieuwe moeders met een laag, middelbaar en hoog opleidingsniveau (hbo en wo) is onderzocht (niet in tabel).

Arbidsdeelname in het jaar na de geboorte van het eerste kind

Zoals uit eerdere onderzoeken bekend is, spelen persoonlijke kenmerken van de nieuwe moeder en enkele partnerkenmerken een belangrijke rol bij de verklaring van de arbeidsparticipatie van de moeder na de geboorte van het eerste kind. Vooral wanneer de nieuwe moeder vóór de geboorte van het eerste kind op de arbeidsmarkt actief was, voltijds werkte, hoge inkomsten had en een hoog opleidingsniveau heeft, vergroot dat de kans aanzienlijk dat zij in het jaar na de geboorte van het eerste kind nog steeds aan het werk is. Daarnaast blijkt ook de arbeidsdeelname en de wekelijkse arbeidsduur van de partner de arbeidsdeelname

van de nieuwe moeder te beïnvloeden. Zo is er een positieve samenhang tussen een werkende partner en de arbeidsdeelname van de nieuwe moeder. De kans dat de nieuwe moeder een baan heeft, neemt echter af als de partner een voltijd baan heeft (OR=0,6).

Ondanks het belang van de kenmerken van de nieuwe moeder en de partner is nog steeds een (bescheiden) rol weggelegd voor de eigen moeder en de schoonmoeder voor de verklaring van de arbeidsdeelname van de nieuwe moeder. Zo blijft na toevoeging van alle controlevariabelen samenhang tussen de arbeidsdeelname van de eigen moeder (OR= 1,3) en schoonmoeder (OR= 1,1) met de arbeidsdeelname van de nieuwe moeder aanwezig. Al is de samenhang niet erg sterk, gesteld kan worden dat het werken van de moeder en in mindere mate dat van de schoonmoeder positief samenhangt met de arbeidsdeelname van de nieuwe moeder.

Voltijds werken in het jaar na de geboorte van het eerste kind

Net als bij de verklaring van de arbeidsdeelname van de nieuwe moeder hangen vooral de persoonlijke kenmerken van de nieuwe moeder en de partner het meest samen met de kans op een voltijd baan. Zo is de kans dat de nieuwe moeder na de geboorte voltijds actief is ruim drie maal groter als zij in 2002 een voltijd baan had. Daarnaast vergroot een universitaire opleiding de kans op zo'n baan.

De kans op een baan neemt af wanneer de partner voltijds werkt. Een uitzondering vormt de situatie waarin de inkomsten van de nieuwe moeder voor de geboorte van het eerste kind goed waren voor meer dan de helft van de gezinsinkomsten. In dat geval is de kans dat zij na de geboorte voltijds werkt weer groter.

De arbeidsgerelateerde kenmerken van de eigen moeder en schoonmoeder hebben enige betekenis voor de kans op voltijds werk van de nieuwe moeder. Zo blijkt – na toevoeging van alle controlevariabelen – dat het arbeidsmarktgedrag van de (schoon)moeder voor de verklaring van de kans nog steeds samenhangt met het voltijds werken van de nieuwe moeder. Van de arbeidskenmerken van de eigen moeder en schoonmoeder is een eigen moeder met inkomsten van 3 000 euro en hoger de belangrijkste variabele voor de verklaring van de kans op voltijds werk van de nieuwe moeder. En net als bij de kans op werk is de invloed van de eigen moeder meer van belang dan die van de schoonmoeder.

Voltijds werken in het jaar na de geboorte van het eerste kind naar opleidingsniveau

Uit een recent onderzoek van Cloïn (2010) kwam naar voren dat er alleen voor laag en middelbaar opgeleide vrouwen een samenhang is tussen het participeren op de arbeidsmarkt en het werken van hun moeder in hun jeugd (zie ook paragraaf 2). Het zou kunnen dat het opleidingsniveau van de nieuwe moeder ook meespeelt bij de samenhang tussen het voltijds werken van de nieuwe moeder en de actuele arbeidsmarktpositie van de moeder en schoon-

moeder. Om dit te onderzoeken zijn aparte logistische regressieanalyses uitgevoerd voor nieuwe moeders met een laag, middelbaar en hoog (hbo en wo) opleidingsniveau (resultaten niet in tabel).

Uit deze analyses blijkt dat de arbeidsgerelateerde kenmerken van de eigen moeder en schoonmoeder inderdaad slechts betekenis hebben voor de kans op voltijds werk van de laag en middelbaar opgeleide nieuwe moeder. Zo maakt het voor het al dan niet voltijds werken van hoogopgeleide nieuwe moeders niet uit of de eigen (schoon)moeder een voltijd baan heeft. Er is geen statistisch significant verschil. Bij laag en middelbaar opgeleiden is de kans om een voltijd baan te hebben echter groter, wanneer de (schoon)moeder voltijds werkt. Ook na toevoeging van alle controlevariabelen blijft de samenhang bestaan.

7. Conclusie

De onderzoeksvraag luidde: *werken nieuwe moeders vaker (voltijds) als hun (schoon)moeder ook (voltijds) werkt?* Er is geconstateerd dat de arbeidsmarktpositie van de eigen moeder en schoonmoeder enige invloed heeft op de arbeidsmarktpositie van de nieuwe moeder. Een eigen moeder die een goed betaalde baan heeft, vergroot de kans dat de nieuwe moeder een voltijd baan heeft. De invloedsrichting van schoonmoeders wijst dezelfde richting op, maar is minder sterk. Uit aanvullende analyses blijkt echter dat er alleen bij laag en middelbaar opgeleide nieuwe moeders een samenhang is tussen de arbeidsmarktpositie van de (schoon)moeder en het hebben van een voltijd baan. Bij hoogopgeleide nieuwe moeders is er geen samenhang.

Het zijn toch vooral de achtergrondkenmerken van de nieuwe moeder zelf die van invloed zijn op de kans dat zij na de geboorte van het eerst kind voltijds werkt. Had zij al een voltijd baan voor het moederschap? Verdiende zij al veel? Kreeg zij pas op latere leeftijd haar eerste kind? Heeft zij een hoog opleidingsniveau? Deze persoonlijke factoren verhogen allemaal de kans van de moeder om voltijds te blijven werken.

Daarnaast spelen ook kenmerken van de partner een belangrijke rol. Zo verlaagt een voltijds werkende partner de kans dat de nieuwe moeder ook een voltijd baan heeft. Blijkbaar voldoen de gezinsinkomsten dan. Maar ook zou het kunnen dat de nieuwe moeder dan te weinig ruimte heeft om ook een volledige baan te hebben.

Technische toelichting

Het Sociaal Statistisch Bestand (SSB)

Het Sociaal Statistisch Bestand is opgebouwd uit verschillende registers waarin sociaaleconomische en demografische gegevens op persoonsniveau zijn opgenomen. De gegevens uit de verschillende registers zijn gekoppeld en consistent gemaakt (Arts en Hoogteijling, 2002; Bakker, 2009). De bronnen van deze registers zijn onder andere registraties van gemeenten, de belastingdienst en verschillende enquêtes (Bakker, 2008). De Gemeentelijke Basis

Administratie (GBA), vormt de ruggengraat van het SSB. De GBA omvat alle inwoners van Nederland en, biedt de mogelijkheid het familienetwerk bestaande uit moeders, schoonmoeders en partner van de nieuwe moeder vast te stellen. Via het SSB kunnen een groot aantal achtergrondkenmerken van deze individuen aan de informatie van de nieuwe moeder worden toegevoegd.

Multivariate regressieanalyse

Met behulp van een multivariate logistische regressieanalyse is onderzocht of er een verband is tussen het arbeidsmarktgedrag van de nieuwe moeder en dat van haar eigen moeder en schoonmoeder, rekening houdend met overige achtergrondkenmerken.

Arbeidsmarktgedrag van de nieuwe moeder en (schoon) moeder

Het arbeidsmarktgedrag van de nieuwe moeder en haar (schoon)moeder wordt steeds gemeten met 1) het hebben van een baan en 2) het hebben van een voltijd baan. Men heeft een *baan* als de voornaamste bron van inkomsten een baan als werknemer of een eigen bedrijf is.³⁾ Een *voltijd-baan* betreft in deze studie een baanomvang van minimaal 80%. Dit komt neer op een wekelijkse arbeidsduur van 32 uur per week of meer. Zelfstandige ondernemers hebben als deeltijdfactor 1 gekregen.

Van de (schoon)moeder zijn als derde verklarende variabele de *inkomsten* uit werk en uitkering in het onderzoek opgenomen. Deze vormen een indicatie voor de mate waarin de (schoon)moeder als voorbeeld kan dienen voor de nieuwe moeder om zelf te werken. Daarnaast kunnen de inkomsten een indicatie geven van het opleidingsniveau van deze vrouwen. Doordat het opleidingsniveau van een te klein aantal moeders en schoonmoeders bekend was, kon dit niet worden meegenomen in het onderzoek.

Andere kenmerken nieuwe moeder

Burgerlijke staat: Er wordt verwacht dat gehuwde vrouwen traditionelere opvattingen hebben aangaande de invulling van het moederschap en minder vaak een voltijd baan hebben dan de samenwonende vrouwen. *Opleidingsniveau:* Er wordt verwacht dat hoe hoger het opleidingsniveau, hoe groter de kans dat de nieuwe moeder voltijds actief is op de arbeidsmarkt. *Leeftijd:* Verwacht wordt dat de kans dat de nieuwe moeder op de arbeidsmarkt participeert en voltijds werkt groter is naarmate zij ouder is, omdat zij dan meer arbeidsmarktervaring heeft. *Inkomsten:* Eveneens zal de kans op voltijds werk groter zijn, naarmate de persoonlijke inkomsten van de nieuwe moeder vóór de geboorte van het eerste kind hoger was. *Participatie:* Als de nieuwe moeder vóór de geboorte voltijds actief was zal de kans groter zijn dat ze ook na de geboorte een voltijd baan heeft. *Aandeel in huishoudinkomsten:* Er wordt verwacht wanneer de nieuwe moeder ruim vóór de geboorte een groter aandeel van de totale inkomsten van het huishouden inbrengt, zij na de geboorte vaker en meer zal blijven werken.

Kenmerken partner

Participatie partner: Afgezien van de mogelijkheid dat de baby voltijds naar de crèche gaat, zal de arbeidsparticipatie van de nieuwe moeders vermoedelijk met name lager zijn naarmate de partner meer uren werkt. *Opleidingsniveau partner:* Er wordt een positieve invloed op de arbeidsdeelname, en een afremmende invloed op de baanomvang van de nieuwe moeder verwacht.

Planning geboorte tweede of later kind

Omdat het merendeel van de moeders meer dan één kind krijgt (ruim 80 procent) en een deel van hen het arbeidspatroon na de geboorte van een tweede kind ook aanpast, is het aannemelijk om rekening te houden met de komst van een tweede kind. Aangezien we ten tijde van de analyse konden beschikken over data tot en met 2005 is er voor gekozen om 2003 als geboortjaar van het tweede kind te nemen en 2005 als mogelijk jaar voor een eventueel tweede kind. De analyse richt zich dan op de verklaring van de arbeidsparticipatie van de nieuwe moeder in 2004.

Koopwoning

Eventueel kan het economisch noodzakelijk zijn om de woonlasten te kunnen bekostigen, daarom wordt een toename in de kans op (voltijd) arbeidsdeelname van de nieuwe moeders verwacht indien zij in een koopwoning wonen. Stedelijkheid woonomgeving: Verwacht kan worden dat in de meer stedelijke gebieden, door moderne opvattingen maar vooral door een groter aanbod van werkgelegenheid, de arbeidsparticipatie van nieuwe moeders hoger is.

Literatuur

- Arts, C.H. en E.M.J. Hoogteijling (2002). Het Sociaal Statistisch bestand 1998 en 1999. *Sociaaleconomische maandstatistiek*, december 2002, pp.13–21.
- Bakker, B. F. M. (2008). De stand van het Sociaal Statistisch Bestand. *Bevolkingstrends*, 2/2008.
- Bakker, B. F. M. (2009). *Trek alle registers open!* Rede uitgesproken van het ambt van bijzonder hoogleraar Methodologie van registerdata voor sociaalwetenschappelijk onderzoek. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Beckers, I., B. Hermans en W. Portegijs (2009). Betaalde arbeid. In: A. Merens en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2008* (pp. 77–115). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Brinkgreve, C. en B. van Stolk (1997). *Van huis uit, wat ouders aan hun kinderen willen meegeven*. Amsterdam: Meulenhof bv, 2e druk.
- Bucx, A.J.E.H. (2009). *Linked Lives. Young Adult's Life Course and Relations with Parents*. Utrecht: Utrecht University.
- CBS (2001). Ouderen aan het werk. In: *Economische Statistische Berichten*. 86e jaargang, augustus, nr. 4321, p.663.
- CBS (2010). *Nederland langs de Europese meetlat*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek, pp.40–41.
- Cloïn, M. (2010). *Het werken waard. Het arbeidsaanbod van laagopgeleide vrouwen vanuit economisch en sociologisch perspectief*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Cloïn, M. en M. Souren (2009). Onbetaalde arbeid en de combinatie van arbeid en zorg. In: A. Merens en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2008* (pp. 115–158). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Cunningham, M. (2001). Parental Influences on the Gendered Division of Housework. *American Sociological Review*, Vol.66, April, pp.184–203.
- M. Driessen (2010, 28 juni). Meer hoger opgeleide vrouwen, meer arbeidsdeelname. *CBS-Webmagazine*.
- Korupp, S.E. (2000). Mothers and the Process of Social Stratification. De invloed van de moeder op het proces van statusverwerving. Utrecht: Utrecht University.
- Liefbroer, A.C. (2005). *Valt de appel nog steeds niet ver van de boom? Over intergenerationale overdracht van demografisch gedrag*. Inaugurele rede, Amsterdam: Vrije Universiteit, p.29.
- Liefbroer, A.C. en P.A. Dykstra (2007). Gelijkenis binnen families en intergenerationale overdracht. In: A.C. Liefbroer en P.A. Dykstra (red.), *Van generatie op generatie: gelijkenis tussen ouders en kinderen*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp.7–14.
- Mol, M. (2008). Levensfasen van kinderen en het arbeidspatroon van ouders. *Sociaaleconomische trends*, 1/2008.
- Putten, A. van, P.A. Dykstra en J.J. Schippers (2007). Zo moeder, zo dochter? Intergenerationele effecten van werkende moeders. In: A.C. Liefbroer en P.A. Dykstra (eds.), *Van generatie op generatie: gelijkenis tussen ouders en kinderen*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 15–37.
- Sanders, K. (1997). Mothers and Daughters in the Netherlands. The Influence of the Mother's Social Background on Daughters Labour Market Participation after They Have Children. *The European Journal of Woman's Studies*. Vol.4, pp.165–181.
- Smith, M. D. en G.D. Self (1980). The Congruence Between Mothers' and Daughters' Sex-Role Attitudes: A Research Note. *Journal of Marriage and the Family*, 42, February, pp.105–109.

Steenhof, L. en A.C. Liefbroer (2008). Intergenerationele overdracht van leeftijd bij de geboorte van het eerste kind. *Bevolkingstrends*, 2/2008.

Wilterdink, N. en B. van Heerikhuizen (red.) (2003). *Samenlevingen. Een verkenning van het terrein van de sociologie*, 5^e druk. Groningen: Wolters-Noordhoff, p. 93.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Dit artikel is gebaseerd op een afstudeerscriptie 'Werkende oma als rolmodel? Een studie naar het verband tussen de arbeidsmarktpositie van nieuwe moeders en van hun eigen moeders en schoonmoeders', dat door Annick Lut is geschreven aan de Universiteit van Amsterdam aan de faculteit Sociale Geografie, tijdens een stage bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in 2009.
- ²⁾ Kansen en kansverhoudingen (Odds en Odds ratio): In dit onderzoek zal de uitkomst van de logistische regres-

sieanalyse op $\text{Exp}(B)$ worden beschreven in kansen. Feitelijk is het gebruik van 'kansen' niet helemaal op zijn plaats. Bij een logistische regressieanalyse gaat het om kansverhoudingen die het verband tussen de afhankelijke variabele en onafhankelijke variabelen aangeven. De kansverhouding, is beter bekend onder de Engelse term odds ratio, betreft de statistische kans of waarschijnlijkheid dat een variabele een bepaald kenmerk wél bezit t.o.v. de statistische kans dat een variabele een bepaald kenmerk niet bezit. Ofwel de kans op 1 gedeeld door de kans op 0. Odds ratio (OR) = $\frac{\text{Kans (bepaald kenmerk)}}{\text{Kans (geen bepaald kenmerk)}} = \frac{P}{1-P}$.

- ³⁾ In dit onderzoek zijn werknemers en zelfstandigen bij elkaar genomen. Een werkend persoon kan dus een werknemer of zelfstandige betreffen. Toekomstig onderzoek zou zich specifiek op zelfstandigen kunnen richten. In bepaalde sectoren (bijvoorbeeld de landbouw) is de overdracht van arbeidsdeelname wellicht groter dan in andere.

Tabel 1
Logistische regressie: de kans op een baan van de nieuwe moeder na de geboorte van het 1e kind (odds ratio's)

	Model 1			Model 2		
	Exp(B)	Sig.	Wald	Exp(B)	Sig.	Wald
Kenmerken eigen moeder						
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)	1,4***	0,0	58,5	1,3***	0,0	29,1
Met prepensioen (ref. niet met prepensioen)	1,5***	0,0	32,2	1,3**	0,0	8,2
Werkt voltijds (ref. werkt niet voltijds)	0,8**	0,0	9,3	0,9*	0,0	4,7
<i>Persoonlijk inkomen (ref. 1 000 euro en lager)</i>						
1 001–2 000 euro	0,9**	0,0	7,8	1,0	0,3	1,2
2 001–3 000 euro	1,1	0,4	0,6	1,0	0,8	0,1
3 001 euro en hoger	1,3*	0,0	5,4	1,1	0,4	0,6
Kenmerken schoonmoeder						
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)	1,1*	0,0	5,6	1,1**	0,0	7,4
Met prepensioen (ref. niet met prepensioen)	1,2**	0,0	7,8	1,1	0,3	1,3
Werkt voltijds (ref. werkt niet voltijds)	0,9	0,2	1,6	0,9	0,4	0,8
<i>Persoonlijk inkomen (ref. 1 000 euro of hoger)</i>						
1 001–2 000 euro	1,1	0,2	2,0	1,1	0,1	3,1
2 001–3 000 euro	1,1	0,2	1,4	1,0	0,7	0,1
3 001 euro en hoger	1,2*	0,0	4,0	1,1	0,5	0,5
Kenmerken nieuwe moeder						
<i>Leeftijd (ref. 25 jaar en jonger)</i>						
26–30 jaar				1,5***	0,0	52,6
31–35 jaar				1,4***	0,0	31,3
36 jaar en ouder				1,4**	0,0	7,2
<i>Burgerlijke staat</i>						
Gehuwd (ref. ongehuwd samenwonend)				0,8***	0,0	17,7
<i>Opleidingsniveau (ref. overig lager niveau)</i>						
WO				1,9***	0,0	37,7
Hbo				1,7***	0,0	62,4
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken in 2002</i>						
Werkend in 2002 (ref. niet werkend in 2002)				7,1***	0,0	752,1
Wekte voltijds in 2002 (ref. werkte niet voltijds in 2002)				1,5***	0,0	79,4
<i>Persoonlijk inkomen in 2002 (ref. 1 000 euro of hoger)</i>						
1 001–2 000 euro				1,7***	0,0	71,3
2 001–3 000 euro				2,8***	0,0	140,3
3 001 euro en hoger				2,7***	0,0	45,5
<i>Aandeel inkomen van de nieuwe moeder in het totale huishoudensinkomen in 2002 (ref. 0–25%)</i>						
>25–45%				1,2**	0,0	9,0
>45–55%				1,9***	0,0	54,6
>55–75%				1,7***	0,0	20,3
>75–100%				1,2	0,1	2,4
Verdere gezinsuitbreiding, de komst van een 2e kind						
<i>Leeftijd 1e kind (ref. 9–11 maanden)</i>						
12–14 maanden				0,9	0,2	1,4
15–17 maanden				0,9**	0,0	7,6
18–20 maanden				0,9*	0,0	6,1
<i>Tijd tussen 1e en eventueel 2e kind (ref. geen 2e kind)</i>						
9–18 maanden				0,6***	0,0	58,8
19–24 maanden				0,8***	0,0	11,1
25–36 maanden				1,1*	0,0	3,9
Kenmerken partner						
<i>Opleidingsniveau (ref. overig lager niveau)</i>						
WO				0,8*	0,0	4,2
Hbo				0,9	0,3	1,2
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)				2,0***	0,0	30,6
Werkt voltijds (ref. werkt niet voltijds)				0,6***	0,0	30,2
Kenmerken van de woning						
<i>Koopwoning (ref. huurwoning)</i>						
				1,4***	0,0	60,6
<i>WOZ-waarde van de woning (ref. t/m 75 000 euro)</i>						
> 75 000–125 000 euro				1,2**	0,0	10,0
>125 000–175 000 euro				1,4***	0,0	22,3
>175 000 euro en hoger				1,3**	0,0	10,8
Onbekend				1,5***	0,0	19,5
<i>Stedelijkheid (ref. niet stedelijk)</i>						
Zeer stedelijk				1,0	0,8	0,1
Sterk stedelijk				1,0	0,6	0,2
Matig stedelijk				0,9	0,1	2,7
Weinig stedelijk				0,9*	0,0	6,0
Constant	4,7***	0,0	3 128,1	0,1***	0,0	216,2
Nagelkerke R ²	0,01			0,26		
N	28266			28 266		

*** <0,001 ** <0,01 * <0,05

Tabel 2
Logistische regressie: de kans op een voltijd baan van de nieuwe moeder na de geboorte van het 1e kind (odds ratio's)

	Model 1			Model 2		
	Exp(B)	Sig.	Wald	Exp(B)	Sig.	Wald
Kenmerken eigen moeder						
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)	0,9	0,1	3,7	1,0	0,2	1,6
Met prepensioen (ref. niet met prepensioen)	1,1*	0,0	4,5	1,0	0,5	0,5
Werk voltijds (ref. werkt niet voltijds)	1,2***	0,0	11,4	1,2***	0,0	11,1
<i>Persoonlijk inkomen (ref. 1 000 euro en lager)</i>						
1 001–2 000 euro	1,1	0,2	1,9	1,1	0,2	1,8
2 001–3 000 euro	1,3***	0,0	15,5	1,2*	0,0	5,6
3 001 euro en hoger	1,7***	0,0	44,9	1,4***	0,0	15,8
Kenmerken schoonmoeder						
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)	0,9***	0,0	15,3	0,9**	0,0	8,6
Met prepensioen (ref. niet met prepensioen)	1,0	0,7	0,2	1,0	0,5	0,5
Werk voltijds (ref. werkt niet voltijds)	1,2**	0,0	8,0	1,2**	0,0	7,6
<i>Persoonlijk inkomen (ref. 1 000 euro of hoger)</i>						
1 001–2 000 euro	1,1**	0,0	9,8	1,1*	0,0	5,4
2 001–3 000 euro	1,2**	0,0	7,9	1,1	0,3	1,0
3 001 euro en hoger	1,4***	0,0	16,9	1,2	0,1	3,3
Kenmerken nieuwe moeder						
<i>Leeftijd (ref. 25 jaar en jonger)</i>						
26–30 jaar				1,3***	0,0	15,1
31–35 jaar				1,6***	0,0	42,1
36 jaar en ouder				1,9***	0,0	36,9
<i>Burgerlijke staat</i>						
Gehuwd (ref. ongehuwd samenwonend)				0,9***	0,0	16,2
<i>Opleidingsniveau (ref. overig lager niveau)</i>						
WO				1,8***	0,0	84,3
Hbo				1,0	0,5	0,4
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken in 2002</i>						
Werkend in 2002 (ref. niet werkend in 2002)				2,1***	0,0	33,9
Wekte voltijds in 2002 (ref. werkte niet voltijds in 2002)				3,4***	0,0	615,3
<i>Persoonlijk inkomen in 2002 (ref. 1 000 euro of hoger)</i>						
1 001–2 000 euro				0,6***	0,0	27,7
2 001–3 000 euro				0,6***	0,0	32,1
3 001 euro en hoger				1,2	0,1	3,7
<i>Aandeel inkomen van de nieuwe moeder in het totale huishoudensinkomen in 2002 (ref. 0–25%)</i>						
>25–45%				0,9	0,1	2,2
>45–55%				1,1	0,3	1,1
>55–75%				1,5***	0,0	16,2
>75–100%				1,3*	0,0	5,1
Verdere gezinsuitbreiding, de komst van een 2e kind						
<i>Leeftijd 1e kind (ref. 9–11 maanden)</i>						
12–14 maanden				0,8***	0,0	17,5
15–17 maanden				0,8***	0,0	31,5
18–20 maanden				0,8***	0,0	23,5
<i>Tijd tussen 1e en eventueel 2e kind (ref. geen 2e kind)</i>						
9–18 maanden				0,9	0,1	3,6
19–24 maanden				0,9	0,1	2,5
25–36 maanden				0,9*	0,0	5,0
Kenmerken partner						
<i>Opleidingsniveau (ref. overig lager niveau)</i>						
WO				0,8*	0,0	4,2
Hbo				0,9	0,3	1,2
<i>Arbeidsgerelateerde kenmerken</i>						
Werkend (ref. niet werkend)				0,7***	0,0	11,3
Werk voltijds (ref. werkt niet voltijds)				0,7***	0,0	49,1
Kenmerken van de woning						
<i>Koopwoning (ref. huurwoning)</i>						
				1,4***	0,0	60,6
<i>WOZ-waarde van de woning (ref. t/m 75 000 euro)</i>						
> 75 000–125 000 euro				1,1	0,1	3,2
>125 000–175 000 euro				1,2*	0,0	5,0
>175 000 euro en hoger				1,4***	0,0	18,5
Onbekend				1,3**	0,0	9,1
<i>Stedelijkheid (ref. niet stedelijk)</i>						
Zeer stedelijk				1,3***	0,0	11,7
Sterk stedelijk				1,1	0,2	1,8
Matig stedelijk				1,0	0,6	0,2
Weinig stedelijk				0,9	0,3	1,2
Constant	0,2***		3 424,7	0,1***		212,3
Nagelkerke R ²	0,01			0,14		
N	28 266			28 266		

*** <0,001 ** <0,01 * <0,05